

Кириченко В.О. студентка гр. 081-21-2

Науковий керівник: Тюрю Ю.І., к.т.н., доцент кафедри цивільного, господарського та екологічного права

(Національний технічний університет "Дніпровська політехніка", м. Дніпро, Україна)

ЕКОЦЕНТРИЗМ ЯК ЧИННИК ПОДОЛАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КРИЗИ

*«Головні проблеми світу виникають через різницю між тим, як діє природа,
і тим, як мислить людина»*

Грегори Бетсон

Після визнання незалежності нашої держави Україна зіткнулася не лише з низкою складних соціально-економічних, а і з соціально-екологічними проблемами.

Відомо, що Україна є промисловою державою з потужним індустріальним комплексом, але зношеність основних фондів промислової та транспортної інфраструктури, недосконала система державного управління в області захисту навколишнього природного середовища та регулювання використання природних ресурсів, низька сформованість інститутів екологічної культури та свідомості суспільства сприяли загостренню екологічної кризи.

В умовах сучасної екологічної кризи постало важливе питання аналізу розуміння щодо ставлення людей до природного середовища. Утім, сталося так, що на етапі становлення українського суспільства поза увагою залишилося піклування та турбота про довкілля. Наслідки Чорнобильської катастрофи та проблеми з утилізацією радіоактивних відходів, ураження населення через отруєння води та обприскування полів гербіцидами, загибель риби у річках і морях – це наше сьогодення.

У сучасному глобалізованому просторі людина чомусь вважає себе геніальним перетворювачем природи, її господарем, який може змінювати та керувати природними процесами. Однак відомо, що із-за несвідомого ставлення до природи деякі древні цивілізації зазнавали занепаду, а ті цивілізації, які пристосовувалися до природних умов, існували протягом тривалого часу. Людське життя та здоров'я нерозривно пов'язане із природою та безпосередньо залежить від її стану. В свою чергу, це потребує трансформації світоглядних засад ставлення суспільства до природи, адже від цього залежить її збереження на планеті.

Тому, засадами щодо подолання та розв'язання екологічних проблем повинно стати формування екологічної свідомості та культури суспільства. Визначення щодо екологічної свідомості та культури можливо знайти в навчально-методичному посібнику «Словник – довідник з екології». Зокрема, екологічна свідомість – глибока індивідуальна і колективна здатність розуміння раціонального, економного ставлення до природних і створених людьми ресурсів, ролі соціально-економічних факторів у виникненні екологічної кризи та пошуку шляхів її подолання [1]. Екологічна культура – етап і складова частина загальносвітової культури; сукупність знань, вмінь, соціальних та інженерних норм, керуючись якими людина усвідомлює себе і відповідним чином діє як частина природного середовища і як суб'єкт, який відповідає перед наступними поколіннями людей за збереження середовища життя [1].

Деякі дослідники тлумачать екологічну культуру як своєрідний «кодекс поведінки», який базується на екологічній діяльності та екологічній поведінці [2]. Екологічна культура є типом життєдіяльності людини та її взаємодії з навколишнім середовищем, що сприяє здоровому способу життя, стійкому соціально-економічному розвитку та екологічній безпеці людини й держави в цілому [3].

Як зазначив В.В. Петров, відомий професор, юрист, дослідник екологічного права, зміст екологічної культури відображається у Конституції.

Конституція України визнає, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека є найвищою соціальною цінністю» (ст. 3). Також держава гарантує нам, що кожен «має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди» (ст. 50) [4].

Стаття 7 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» проголошує, що «підвищення екологічної культури суспільства і професійна підготовка спеціалістів забезпечуються загальною обов'язковою комплексною освітою та вихованням в галузі охорони навколишнього природного середовища, в тому числі в дошкільних дитячих закладах, в системі загальної середньої, професійної та вищої освіти, підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів» [5].

Недостатній рівень розуміння й сприйняття в суспільстві пріоритетів захисту навколишнього природного середовища та невиконання природоохоронного законодавства потребує запровадження цілеспрямованої державної політики.

Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» є основним нормативно-правовим актом, який визначає та закріплює стратегічні цілі екологічної політики держави. Основними принципами державної екологічної політики повинно стати: участь громадськості у формуванні державної політики, дотримання екологічних прав громадян, заохочення екологічно свідомої поведінки громадян, поліпшення екологічної ситуації та підвищення рівня екологічної безпеки, досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища та ін. [6].

Для однієї зі стратегічних цілей, зокрема: формування в суспільстві екологічних цінностей і засад сталого споживання та виробництва, визначено завдання, зокрема: впровадження освіти в інтересах збалансованого (сталого) розвитку, екологічної освіти та виховання, просвітницької діяльності з метою формування в суспільстві екологічних цінностей і підвищення його екологічної свідомості [6].

Таким чином, можна стверджувати, що формування суспільної екологічної правосвідомості, яка є основою екологічної культури безпосередньо залежить не лише від екологічного законодавства, а й від екологічної свідомості, культури та освіти.

Отже, в умовах розростання екологічної кризи необхідним аспектом її подолання є формування екологічної культури, правосвідомості та освіти. Від свідомої людини, свідомого суспільства, дотримання принципів екоцентризму в державній та регіональній екологічній політиці залежить побудова правової держави з високим рівнем еколого-правової культури її громадян, з розвиненою системою цінностей, орієнтованих на задоволення потреб людини, передусім у безпечному навколишньому природному середовищі, в участі у формуванні екологічної політики, у вільному доступі до екологічної інформації й екологічного правосуддя [7].

Перелік посилань

1. Словник – довідник з екології: Навчально-методичний посібник / О. Г. Лановенко, О. О. Остапішина. – Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2013. – 226 с.
2. Позняк Е.В. Еколого-правова культура в системі гарантій реалізації та захисту екологічних прав громадян України: політико-правовий вимір. Науковий вісник публічного та приватного права. Випуск 6, том 2, 2020.
3. Г. Резнік, Г. Пиріг. Екологічна культура в Україні: теоретико-правові аспекти. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції. 2020. URL: http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/38105/1/%D0%A0_%D0%97%D0%9D%D0%98%D0%9A.pdf
4. Конституція України. Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

5. Про охорону навколишнього природного середовища. Закон України від 25.06.1991 № 1264-ХІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text>

6. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року. Закон України від 28.02.2019 № 2697-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-19#Text>

7. Позняк Е.В. Соціально-правові аспекти екологічної культури в Україні. Часопис Київського університету права. № 4. 2020.